

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Berilacqua Béla*

Cím: *Kavarodás a régi Pilvax-kávéház körül*

Forrás: *Nemzeti Ujság*

Bp
(Hely)

1927. 11. 27.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (O)

Osztályozás

Tárgy

640.24

Hely

"Pilvax"

Idő

"1927"

Személy

Kavarodás a régi Pilvax-kávéház körül

Egy régi márványtábla odisszeája

(A Nemzeti Ujság tudósítójától.) A Nemzeti Ujság tavalyi karácsonyi számában (A Pilvax-familia históriája. Ismeretlen adatok a régi Pest életéhez) részletesen ismertettük a történelmi nevezetességű kávéház alapítójának életére, valamint a kávéháznak a Bach-korszak alatti sorsára vonatkozó azon adatokat, melyek a régi Pest és Buda történetében olyan kiváló szerepet vitt nemes Mayerffy-család levelesládájából kerültek ki.

A Pilvax-iratokból világossá derül arra a kavarodásra, mely éppen most folyik a régi s egy, a régi nevét viselő kávéház körül egy régi márványtábla kapcsán.

Mivel itt is — mint hírlík — ünnepség készül, ami pro et contra helyrehozhatatlan tévedéssel járhat s utólag csak keserű kritikával bántható, de nem korrigálható, e sorok előre óvó szót óhajtanak bejelenteni, szabad kritika tárgyává téve a bennük kifejezett szerény, de határozott véleményét.

A régi kávéháztól máig

1. Pilvax Károly, a hasonlónevű oberdöblingi osztrák iskolamester és az ottant

131. számú ház tulajdonosának fia 1841 márc. 31-én kér Bécsből Pestre szóló utlevelét (Q. 2912. sz. a. kiállítja az alsó-ausztriai országos főkormányshoz s látta mozza a bécsi császári királyi katonai főparancsnokság).

2. 1841 május 5-én indul el Bécsből. (U. o.).

3. 1841 december 27-én eljegyzi Giergl Therésiát. Tanúi: Pischinger Antal pesti polgár és vendégfogadás, valamint Gross Ferenc pesti választott polgár (bizottsági tag és kereskedő).

4. Ekkor már tulajdona a régi Priworszky kávéház az akkori Uri-utcában (Herren-Gasse) volt Libasinszky házban. (A Libasinszky család történetét Magyar Elek írta meg).

5. A kávéháznak a szabadságharc, illetve a márciusi napok alatti története közismert. A kávéházat a márciusi ifjuság „Gyüldő”-nek nevezte, cégtáblája a „Forradalmi Csarnok” nevet viselte.

6. Pilvax Károly az ötvenes évek végén elhalálozott, özvegye 1858 augusztus 28-án másodszer nőül ment Adlersklau Büchel Ferenc császári királyi gyalogos századoshoz, az esküvő a budai helyőrségi templomban volt. A vitéz és volt

ellenségnek is katonásan kifogástalan százados, mint lelkiileg teljesen magyarrá vált ember nyugalmazott alezredes korában 1894 július 16-án, felesége 1908 április 17-én halt meg.

7. Özvegy Pilvax Károlyné a hávéházat 1858-ban egy Mótz nevű kávésnak adta el.

8. Mótztól a budai származású Schöja Antal (József?), a régi kávéház főpincére szerezte meg az üzletet. 1914 táján halt meg mintegy 80 éves korában, tehát mintegy 1834-ben születhetett. Egyik leánya állítólag még él. (?)

9. Schöjától a kávéház volt kávéfőzőlegénye, később kiszolgáló pincére (Austraeger), ezután számolópincére (Zahlkellner, Oberkellner, főpincér) vette meg: Schowanetz Antal (János). Az ő idejében bontották le (1911) a régi Libasinszky-házat, tehát a kávéház ekkor

szűnt meg az eredeti helyén. Schowanetz a régi ház eredeti telkén épült új házban (építője Sanda Ferenc műépítész) rendezett be egy új kávéházat és pedig 1918-ban.

10. Ez az új kávéház a régi görög származású pesti Haris (helyesen ejtve Hárisz, postiesen Haris) család egykori telkén állott átjáróház lebontása után a telkén s a Libasinszky-ház telkén is átvágott új utcában (Haris-köz) lévén helyileg azonos telken áll.

11. Schowanetz mint előregedett ember még 1918-ban eladta az üzletet Weiss Richárdnak, a világhírű birkozóbajnok-kávésnak, ki azonban 1919 jan. 20-án továbbadta a jelenlegi tulajdonosnak,

özv. Páris Vilmosnének. Schowanetz 1922-ben halt meg és 1849-ben született.

12. Gróf Kreith Béla, a Belváros rendezésekor a kilencvenes évek végén teljesen lebontott Rózsa-tér egyik sarokházában (ma a Püsti Casino van a helyén), volt 1848/49-i ereklyemuzeum őszszehordója és tulajdonosa 1900-ban saját költségén egy fekete márványtáblát készíttetett, szövegét is maga szerkesztette s azt a régi Pilvax kávéházban helyezte el. Ez a tábla a régi ház lebontásakor eltűnt, illetőleg holléte feledésbe ment.

13. Néhány évvel ezelőtt az összes budapesti lapok sajnálattal emlékeztek meg a márványtábla eltűnéséről. Több cikk ezt a régi kávéház egykoru cégérének tartotta s mint ilyenről írt róla.

14. Néhány hónapja a márványtábla előkerült és pedig a házépítő műépítész rak-tárában, ki is a táblát rendelkezésére bocsátotta a régi kávéház emlékét kegyeletesen ápolni kívánó özvegy, idős uriaszony tulajdonosnőnek. A tábla e pillanatban befalazva áll a kis kávéházban, fehér vászonnal letakarva. Szövege ez:

„Ez a kávéház volt 1848-ban a „Forradalmi Csarnok”. Itt gyűltek össze naponta a szabadsáért lelkesülő márciusi ifjak. Itt szavalt a legelőször március 15-én Petőfi Sándor a „Nemzeti Dal”-t. Talpra magyar, hi a haza! Emlékük, szellemük éljen itt s mindenütt a hazán. 1900. március. Készítette az Országos Történelmi Ereklyemuzeum.

15. Kreith Béla gróf nem volt szakember, régészeti s egyéb muzeumi ismeretei nem voltak, muzeuma sok ügybuzgósággal, sok szerencsével, de kevesebb

tudással összehordott gyűjtemény volt. Hogy fentartásának költségeit előteremtse, belépti díj mellett volt megtekinthető. A gyűjtő rendkívüli érdeme azonban az, hogy olyan időben mentett meg rendkívül értékes ereklyéket, amikor (1867—1890) egyrészt senki és semmiféle hatóság azokat nem gyűjtötte, másrészt olyan időben, amikor azok még feltalálhatók voltak. Ma már lehetetlen volna ilyen gyűjteményt összeszedni. Az emléktábla is az ő személyi ajándéka, mert a gyűjtemény nem volt hivatalos jellegű s intézetszerű tudományos szerv sem volt.

16. Mivel a táblaszöveg „*Ez a kávéház*” és az „*itt*” szavai *nem* a mai, hanem az *eredeti* kávéházra vonatkoznak, nyilvánvaló, hogy a tábla egyébként kegyeletes elhelyezése feltétlenül olyan kiegészítésre szorul (ha csak a jogosulatlan reklám színtét nem akarja mutatni), mely egy másik táblán *megemlíti, hogy a fekete tábla a régi kávéházban volt.*

Ha ez nem történik meg, akkor súlyos kritika veszélye nélkül még csak egy *magántársaság sem ünnepelheti a régi kávéház emlékét a maiban.*

17. Semmi akadályja sincs azonban annak, hogy a régi kávéház hagyományos emléke ebben a formában fenntartassék. Sajnos, az olyasvalamikre, mint egy régi kistóriás kávéház, vonatkozó magyar tradicionálizmus a legeslegújabb időkig egész Európában a legszegényesebb és legsivárabb volt. Oktalanul, tudatlanul és kisztíliu elpusztított, kisebbszerű, nem műemlékszerű emlékeink pusztulásának nyoma oly vandalizmust mutat, ami egész Európában egyedülálló. A *Műemlékek Országos Bizottsága* mindent megmentett, ami valóban műemlék volt. Ahova azonban működési területe hiva-

talból el nem eretett, ott a társadalom közönye mindent elpusztított. A Libasinszky-ház stílustalan, kispolgári bérház volt a XIX. század elejéről, védelme nem is tartozott a bizottságnak a régészet és a műépitéstörténet stílusbeli, esztétikai s nem regényeskedő hangulatokat művelő tudományos és hivatali körébe. A társadalom köztudata, amit az angol „*Common sens*”-nek nevez, kellett volna, hogy megőrizze a régi házat. Ilyen régi és stílustalan, de hagyományt képviselő régi házak ezrével vannak az egyébként legragyogóbb román, gót, renaissance és barokk műemlékek százaival pompázó, robbajtó modernségü, de a mi magyar fogalmaink szerint *hihetetlenül konzervatív gondolkozásu, polgári társadalmat* mutató angol, francia, olasz és északi városokban. Ott a veleszületett, ösztönös, nem nevelhető, tehát a tudatnál értékesebb, a nemes, nagy fajokat jellemző hagyományosság védi — erre vonatkozó szervezettek útjain vagy ezek nélkül — az ócska ház ócska vendéglőjét, például a párisi *Restauration aux Bombes* porosz gránát-ütötte részét, házát s cégét, melynek neve: „*Vendéglő a bombákhoz*”.

18. A párisi kispolgári szatócs, sőt a radikális szocialista kékujjas-kötényes munkás is nacionalista chauvin lesz abban a pillanatban, amikor bármi kis hagyományáról van szó. Mert van stílus-érzelme és hagyománytisztelete, mint az articsókás főfának, aki Párisban XV. századi dallal kínálja portékáját.

Nálunk 1922-ben bontották le a kápolnai csatában szerepelt történelmi vendéglőt... (Egy roncsa ma disznóól.)

19. A tábla kedves, kegyeletes módon mossa el a magyar *Café Pedrocchi* pusztulásának tényét s némi vékony szállal multat konzervál. Maradjon helyén a kő, csak ne legyen izetlen s balog műkedvelés botránköve.